

Del «Jo confesso» al «lo confesso»

Conversa entre Jaume Cabré i la seva traductora a l'italià, Stefania Maria Ciminelli

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=QLFpwL9OjMc>

Fa poc em van explicar el cas d'un alt càrrec que solia passar pel costat dels seus subordinats sense saludar-los. No és que ell volgués ignorar-los a consciència: simplement, no els veia. Amb els traductors literaris passa una mica el mateix: sovint parlem d'una obra i ens descuidem d'esmentar qui l'ha traduïda. Acostuma a ser una negligència sense mala fe. Simplement, no els veiem.

Som a la biblioteca Bernard Lesfargues (http://www.llull.cat/catala/quiesqui/biblioteca_irl.cfm) de l'Institut Ramon Llull (<http://www.llull.cat/catala/home/index.cfm>). Hi hem convocat l'escriptor Jaume Cabré i Stefania Maria Ciminelli, traductora a l'italià -per aquest ordre- de *Les veus del Pamano*, *L'ombra de l'eunuc* i *Jo confesso*. Per la traducció de *Jo confesso*, Ciminelli va rebre el 2013 el segon Premi Ramon Llull de Traducció Literària. La complicitat entre autor i traductora s'endevina d'un tros lluny.

Potser sí que els traductors s'esforcen a fer-se invisibles, però hi són. Amb una veu pròpia. I amb un ofici que flirteja amb l'art. "Em considero una artesana de la llengua -diu la Stefania, un nom que es pronuncia amb accent a la primera «a»-. Més que art, hi ha creativitat". Cabré en discrepa: "La traducció és una feina artística. Si no ets escriptor, no ets bon traductor. Faria una similitud amb el compositor i l'intèrpret: ella és la violinista d'una partitura que he escrit jo. Però d'un violinista, un organista o un pianista en diem artista. No ets la persona que has creat aquest món però ets la persona que el recrees, i per fer-ho has de tenir sensibilitat artística".

La llengua de Cabré és "aparentment senzilla", segons Ciminelli. Aparentment. "No he de consultar gaire el diccionari, però en el moment de desmuntar-la, muntar-la i posar-la en el teu idioma... Déu n'hi do".

Jaume Cabré: La feinada del traductor és transparent, però els lectors assidus ens adonem que ha passat per allà una persona.

Stefania Ciminelli: Jo crec que són pocs els lectors que se n'adonen, tu ets un lector molt conscienciat. Les ressenyes de llibres parlen de l'estil o de la fluïdesa i sempre es refereixen a l'autor.

Jaume Cabré: Però quan diuen això estan parlant del traductor sense saber-ho. I sense dir-ho.

Stefania Ciminelli: Sí, i no és dolenteria. Molta gent no n'és conscient.

Jaume Cabré va trigar vuit anys a escriure *Jo confesso*. Quan va tenir la sensació que qualsevol intervenció que pogués fer al text a partir d'aquell moment seria per empitjorar-lo, va decidir donar per "definitivament inacabada" la novel·la. Stefania Ciminelli va invertir sis o set mesos a traduir-la.

Stefania Ciminelli: Em costa molt deixar anar les novel·les d'en Jaume. Amb *Les veus del Pamano* no hi havia manera, tornava sobre el text una vegada i una altra. Li vaig dir que no sabia com podia donar una obra per acabada i em va respondre que totes les seves obres són obres inacabades. Si m'hi trobo jo, que en sóc la traductora...

Durant el procés de traducció, l'autor i la traductora estan en contacte permanent. "Quan escrius,

la necessitat de l'expressió passa per damunt del que sigui -observa en Jaume-. Però quan la Stefania em planteja dubtes, penso: ostres, pobra, i tant, jo també dubtaria. Si els traductors no tinguessin un domini impressionant i molt profund de les dues llengües, no tindrien tants dubtes. Sovint em dic: sort que no sóc traductor".

Les preguntes minven d'un llibre a l'altre, perquè el traductor ja està familiaritzat amb els recursos de l'autor. "Però sempre hi ha paraules o expressions que no entenc, col·loquialismes que no conec perquè no els he sentit mai -admet la Stefania-. A vegades en Jaume inventa expressions o figures retòriques. Em cal saber si allò existeix o és inventat per saber on puc anar a buscar o a inventar jo".

"Traduir és molt difícil, i jo poso les coses difícils als traductors amb la meua manera de fer -opina l'escriptor-. Tinc respecte per la feina que fan i pel temps que demanen. Suposo que en aquest ofici hi ha gent més ràpida i gent més lenta, però també hi deu haver gent més destrallera i gent més conscient. Jo sempre dic que si el traductor demana més temps, no ve d'aquí: no passa res perquè el llibre surti més tard".

L'objectiu és que els lectors de l'idioma traduït llegeixin el text amb la mateixa naturalitat amb què es llegeix en l'idioma original. "En Jaume és un autor molt agraït de traduir -assegura la Stefania-. Costa, però quan veus que la frase en italià funciona, la satisfacció és molt gran".

La semblança entre català i italià fa que segons quines acrobàcies lingüístiques funcionin de la mateixa manera en les dues llengües. Però també hi ha el perill de calcar massa el text original. "Per això és important deixar passar un temps abans de revisar-ne la traducció", apunta la Stefania.

"Jo faig veure que parlo molts idiomes però no en parlo bé cap -reconeix en Jaume-. No sóc capaç de tenir un criteri sobre la traducció ni en francès, que és una llengua que domino. Si no em rellegeixo ni en català, un cop he donat el llibre per definitivament inacabat, seria horrorós anar-me llegint en les llengües que puc fer-ho".

Stefania Ciminelli té molt clar què ha après de traduir les novel·les de Jaume Cabré: "A mirar molt prim". Ho diu i riuen tots dos.

Stefania Ciminelli llegeix «lo confesso»:

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=dn8UM6EZ42Q>